

Het College van Gedeputeerde Staten Noord-Brabant
T.a.v. de her W. Brinker
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

Datum:	Kenmerk:	Onderwerp:
14 juni 2017	142746	Advies 'MKB-plus faciliteit'

Geacht College,

U hebt aan BrabantAdvies / SER Brabant gevraagd te adviseren over uw voornemen om een MKB-plus faciliteit in de markt te zetten. Onderstaand vragen wij uw aandacht voor ons advies.

1. Adviesvraag

Het provinciebestuur wil een MKB-plus faciliteit in de markt te zetten voor het financieren van scale-ups. Het betreft snelgroeiende en investerende MKB-bedrijven met een meer dan gemiddelde financieringsbehoefte, te weten tickets vanaf € 5 mln. of eerder € 10 mln. Doel is het behoud en het aantrekken van groeiende ondernemingen voor Brabant.

Voor de financiering wordt uitgegaan van het creëren van een revolving fund, waarbij verbindingen worden gezocht met het EFSI (Junckerfonds) en rijksmiddelen van het ministerie van EZ. Door hefboomwerking wordt met de inzet van ca. € 80 mln. aan provinciale middelen een totaalbudget gerealiseerd van € 320 mln., verdeeld over een faciliteit voor equity en een faciliteit voor leningen. Het uiteindelijke investeringsvolume in de markt kan oplopen tot € 900 mln.

Op 23 maart jl. zijn de voorlopige plannen in de SER-vergadering gepresenteerd en vervolgens hebben wij hierover ons expertisenetwerk geraadpleegd inclusief een rondje langs de velden. De belangrijkste vragen daarbij:

- Is er voldoende behoefte vanuit de markt c.q. Brabantse bedrijven?
- Is er behoefte aan deze regeling vanuit een oogpunt van regionaal financieringsvolume?
- In welke mate legitimeert marktfalen van het financiële systeem (systeembanken, hedgefondsen e.d.) het instellen van een provinciaal MKB-plus fonds voor scale-ups?

In het navolgende vragen wij uw aandacht voor onze bevindingen op hoofdlijnen. Allereerst wordt ingegaan op de potentiële marktbehoefte, mede op grond van wat wij uit het veld hebben opgehaald. Vervolgens wordt een algemeen oordeel gegeven over de economische en politieke relevantie van een MKB-plusregeling. Ook worden verder in dat verband enkele vragen en suggesties voorgelegd.

Er worden geen uitspraken gedaan over mogelijke alternatieve toepassingsmogelijkheden van de inzet van provinciale middelen aangezien dat buiten de orde van de adviesaanvraag is.

2. Ontwikkelingen en behoeften in de markt

De kapitaalmarkt is vooral door de financiële crisis de afgelopen jaren aanmerkelijk veranderd, namelijk van hoofdzakelijk bancaire financiering naar extra inzet van subsidies en fondsen. In Nederland ontbreekt tot dusver, in tegenstelling tot in de rest van Europa, een goed werkende structuur voor het ontsluiten van risicokapitaal. Dit lijkt steeds vaker nadelige effecten te hebben. Ook komt daarmee een goed vestigingsklimaat in gevaar voor met name de belangrijke categorie MKB die wil werken aan scale-up en de innovatieve starters onder hen.

Het algemene beeld is dat de kapitaalmarkt volwassener is geworden. Daar komt bij dat de financieringsmogelijkheden in de markt vanaf 2016 aanzienlijk zijn verruimd. Met het economisch herstel is ook de bancaire financiering weer op gang gekomen. En de aanhoudend lage rente en de aantrekkelijke economie hebben de omstandigheden voor participatiemaatschappijen vergroot. Nederlands bedrijven trokken in 2016 voor € 3,5 mld. aan investeringen aan van private equity-huizen en venture capitalfondsen. Voor Brabant ligt dit naar onze inschatting rond de € 700 mln.

Sinds het uitbreken van de crisis in 2008 is dat bedrag niet meer zo hoog geweest. Daarmee lijkt de markt behoorlijk in balans, ook naar het oordeel van de NVP, de Nederlandse Vereniging van Participatiemaatschappijen, zoals recentelijk aangegeven in het FD. 'Bedrijven kunnen kiezen uit investeerders en investeerders moeten meer hun best doen om te zorgen dat ze ergens binnenkomen.'¹ Er zijn echter ook signalen van de NVP dat veel venture capital inzet naar overnamekapitaal gaat en relatief beperkt naar groeikapitaal. Belangrijke vraag is nu uiteraard hoe dit moet worden gewogen in het licht van de provinciale voornemens. Met andere woorden: wat betekent de actuele situatie in de financiële markt voor de relevantie en meerwaarde van een MKB-plus faciliteit in Brabant? Om daar wat meer helderheid over te krijgen hebben we een rondje langs de velden gemaakt, met als resultaat onderstaande reflecties.

Allereerst is van belang te constateren dat de factor 'kapitaal' wordt beschouwd als onmisbaar, integraal onderdeel van het regionaal ecosysteem. Kapitaal is nooit een geïsoleerd vraagstuk, maar wordt altijd ingezet in combinatie met markt, technologie, personeel. Die mix van instrumenten is bepalend voor een succesvol regionaal economisch beleid.

Vervolgens is het van belang om onderscheid te maken tussen drie vormen van bedrijfsfinanciering, namelijk 1) groeifinanciering, 2) innovatiefinanciering en 3) overnamekapitaal. Van belang is het om daarbij te constateren dat de beschikbare landelijke en regionale financieringsbronnen, bijvoorbeeld de BOM-fondsen, vooral gericht zijn op innovatiefinanciering en in mindere mate op groeifinanciering. En dat de markt relatief ruimschoots lijkt te voorzien in overnamekapitaal.

In de praktijk van bedrijfsfinanciering blijkt met name bij groeifinanciering een leemte te zitten in de financieringsketen waar het betreft de financiering (risicokapitaal) van de opschaling van bedrijven. Dat beeld komt ook duidelijk naar voren uit de financieringstafels die afgelopen jaren regionaal zijn opgericht in het kader van Brainport Network.

¹ Financieel Dagblad 27 april 2017, MKB heeft de investeerders nu voor het uitkiezen

In de regio's Zuidoost-Brabant, Noordoost-Brabant en Midden-Brabant is al een dergelijke financieringstafel operationeel. In West-Brabant is dat binnenkort een feit. In deze financieringstafels wordt publiek-privaat samengewerkt en dat geeft meer zicht op actuele financieringscases, onder andere ook over de vraag of er in Brabant potentiële marktvraag is voor een MKB-plus faciliteit. Wij schetsen hieronder wat eerste beelden per regio, mede op basis van informatie uit andere bronnen.

In Noordoost-Brabant (Agrifood Capital) is momenteel minstens een tiental serieuze cases die potentieel kunnen passen in de doelgroep voor een MKB-plus faciliteit. Primaire behoefte bij die bedrijven is risicokapitaal in de vorm van groeifinanciering (creëren afzetmarkt, opschalen productie, exportontwikkeling en uiteindelijk groei omzet). Het betreft echter relatief risicovolle financiering en om die reden minder geschikt voor bijv. bancaire financiering. Bovendien richt Venture Capital zich doorgaans op kleinere tickets. In de regio's West-Brabant en Midden-Brabant lijken zich een vergelijkbaar aantal cases voor te doen voor een MKB-plus faciliteit, hoewel wat minder dan in Oost-Brabant. Dat heeft direct te maken met de economische structuur van de regio's. De regio Midden-Brabant is een echte MKB-regio en daar is de financieringsbehoefte in het algemeen geconcentreerd op wat kleinere tickets. Datzelfde lijkt het geval in West-Brabant. In die regio is er op korte termijn vooral vraag te verwachten vanuit de sectoren maintenance en de biobased economy (upcoming) en op termijn ook vanuit de logistiek.

In West-Brabant doet zich overigens wel een specifieke vraag voor. Daar heeft men namelijk relatief veel te maken met zich van elders in Brabant vestigende bedrijven met doorgroeimogelijkheden. Vraag is of de MKB-plus regeling ook op die categorie bedrijven van toepassing kan worden gemaakt. Met andere woorden: kan de regeling ook als acquisitie instrument worden ingezet? Naar verwachting zal de grootste vraag naar dit type financiering zich voordoen in de regio Zuidoost-Brabant (zie Portfolio overzicht – prospects- MKB-plus Faciliteit Brabant, 25 april 2017 Lyias consulting Group).

3. Algemeen oordeel

SER Brabant adviseert positief over het voornemen van de Provincie om in Brabant een MKB-plus regeling in te stellen. Wij hebben daarbij de volgende overwegingen:

- De mogelijkheden voor bedrijfsfinanciering in de markt zijn sinds kort weliswaar aanzienlijk verbeterd, maar in de regionale markt blijft een leemte voor wat betreft het risicokapitaal groeifinanciering van bedrijven. Dat heeft alles te maken met het feit dat het per definitie om risicovolle financiering gaat waarvoor banken of venture capitalists minder toegankelijk zijn. In die zin is sprake van marktfalen op dit punt.
- Hoewel het per regio sterk uiteenloopt, leert een quick scan in de Brabantse markt dat er voldoende potentiële cases zijn voor een MKB-plus faciliteit. Onze verwachting is dat het zwaartepunt op korte termijn vooral zal komen te liggen op scale-ups in de clusters HTSM (high tech & materials) agrofood, maintenance en biobased economy. Op termijn komt ook vraag uit sectoren als de logistiek.

- De MKB-plus faciliteit is in potentie een belangrijk wapen – samen met andere instrumenten – om het regionaal groeivermogen te versterken. Deze doelgroep bedrijven (scale-ups) dragen bij aan het versterken van de regionaal-economische structuur. Het instellen van een MKB-plus faciliteit is in dat opzicht van strategisch belang voor de provincie Noord-Brabant. Dit sluit aan bij de kern van het SER MLT-advies 2015-2020 over het belang van de Brabantse groeiagenda²

Vragen en suggesties

SER Brabant constateert dat de ondergrens van de tickets eerder zou moeten worden verlaagd dan verhoogd. Er is echter sprake van een ondergrens van 5 mln. Nagegaan zou moeten worden of er andere mogelijkheden zijn voor de kleinere tickets. Dit in verband met onze voorlopige constatering dat er in Brabant, vooral in West- en Midden-Brabant, meer behoefte is aan tickets van rond € 5 mln. of wat lager. Dat speelt veel minder in de regio Eindhoven met relatief veel technologie gedreven bedrijven.

Nog onvoldoende bekend is onder welke voorwaarden de MKB-plus financiering in de markt wordt gezet. Gaat het bijvoorbeeld om achtergestelde leningen of een andere vorm. Dit is van belang voor de toegankelijkheid van het fonds. In dit kader vraagt de SER ook aandacht voor het fonds-management. Naar wij begrepen is het de bedoeling om de uitvoering neer te leggen bij de Europese Investeringsbank (EIB) en het Europees Investeringsfonds (EIF). Belangrijk is onzes inziens dat er een apart fondsmanagement ‘dichterbij huis’ komt, een afzonderlijke entiteit die kan beoordelen op puur zakelijke argumenten. Voorkomen moet worden dat projecten te zeer gericht worden op een ‘verantwoordingscultuur’ en minder op inhoud (winstvermogen, omzetstijging etc.).

In dit verband vragen wij vooral aandacht voor het feit dat overheidsachtige fondsen veel strikter zijn in de risicobeoordeling. Daarbij denken wij ook aan de regelgeving rond de BOM-fondsen (Ontwikkelfonds, Innovatiefonds, Energiefonds) die een relatief zware risicobeoordeling kennen, met als gevolg dat naar verhouding veel financieringsvragen van ondernemers worden afgewezen. Dat is althans het signaal dat wij veelvuldig van MKB-bedrijven terugkrijgen.

Dit heeft vooral ook te maken met de formule van revolvering. Vraag is of er bij de uitvoering van dit MKB-plus fonds bereidheid is om meer risico’s te accepteren nemen bij de financiering. Met andere woorden: is er bereidheid om verlies te lijden op het fonds? (markt versus merit good).

Een meer specifiek punt van aandacht is de mate van flexibiliteit tussen de fondsen. Komen er ook uitwisselingsmogelijkheden tussen de verschillende fondsen om te voorkomen dat de etalage vol blijft? En een ander specifiek punt: kan dit instrument ook ingezet worden bij de acquisitie van zich van elders vestigende scale-ups, zie de vraag die in West-Brabant speelt.

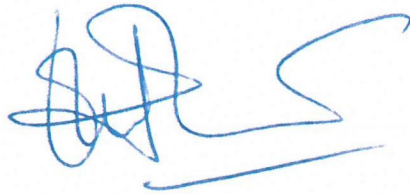
De provincie heeft alle bestaande financieringsregelingen sterk ‘getrechterd’ via de lijn van topclusters, met daarbinnen de focus op koploperbedrijven. Dat betekent de facto dat relatief veel financiering terecht komt bij een zelfde kleine groep bedrijven. Vraag is of er bereidheid is die inkadering wat breder te maken, zodat ook scale-ups die buiten de topclusters vallen in aanmerking komen. In dit verband verwijzen wij ook naar het advies dat wij eerder dit jaar uitbrachten over het Meerjarenplan BOM.

² Brabantse Groeiagenda, MLT-advies 2015-2020, SER Brabant maart 2015

En tot slot.

Geadviseerd wordt ook gebruik te maken van leerervaringen in andere EU-lidstaten of regio's. Wij denken met name aan de Bondsrepubliek Duitsland die een dergelijke MKB-plus faciliteit voor fondsen grootschalig heeft ingevoerd en Frankrijk waar de nationale investeringsbank BPI France voorziet in grootschalige achtergestelde leningen. Voorts lijkt het ons een goede gedachte om het regionaal instrumentarium ten aanzien van het stimuleren van het groeivermogen van het MKB (inclusief valorisatie programma's e.d.) eens kritisch tegen het licht te houden vanuit een oogpunt van effectiviteit.

Wij hopen u hiermede naar voldoening te hebben geïnformeerd.

Prof. E. Nelissen
Voorzitter SER Brabant